

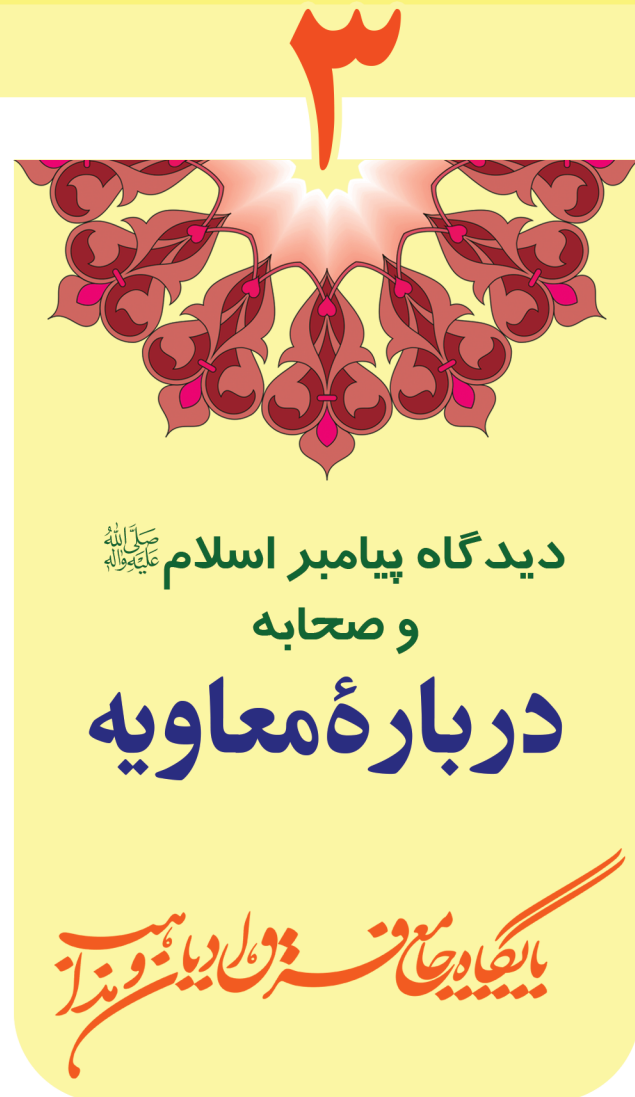
از اسلام خارج شدی (این عبارت کنایه از این است که اسلام در دل و جان تو جای نگرفت و تو در واقع مسلمان نیستی؛ بلکه به همان عقیده بت پرستی جاهلیت پابرجایی).^(۱۵)

۷. روزی عباد بن صامت (صحابی) وسط خانه عثمان بن عفان ایستاد و گفت: همانا من از پیامبر خدا ﷺ شنیدم که فرمود: «به زودی پس از من مردانی امور شما را بر عهده می گیرند که آنچه را شما منکر می دانید، معروف قرار می دهند و آنچه را معروف می دانید، منکر می شمارند، پس در این موقع بر کسی که عصیان و نافرمانی خدا کند، اطاعتی نیست و خود را ملامت نکنید.» قسم به آنکه جانم به دست او است، همانا که معاویه از آنان است. وقتی عثمان این سخن را شنید، ساکت ماند و چیزی نگفت.^(۱۶)

۱۵. فقال له قيس: «أنت يا معاوية كنت صنماً من أصنام الجاهلية، دخلت في الإسلام كارهاً وخرجت منه طائعاً».

تاریخ مدینه دمشق، ابن عساکر دمشقی، ط دار الفکر، بیروت، ۱۴۱۸. ترجمه، قیس بن سعد بن عباد، ج ۴۹، ص ۳۹۹. ح ۵۷۵۶

۱۶. إن عباد بن الصامت قام قائماً في وسط دار أمير المؤمنين عثمان بن عفان (رض) فقال: أتى سمعت رسول الله ﷺ محمداً أبا القاسم يقول: «سيلي أموركم من بعدى رجال يعرفونكم ما تنكرون وينكرون عليكم ما تعرفون، فلا طاعة لمن عصى الله فلا تعبوا أنفسكم» فوالذي نفسي بيده أن معاوية من أولئك فما راجعه عثمان حرفاً. مستدرک علی الصحیحین، محمد بن عبد الله، ط دار الکتب العلمیة، بیروت. کتاب معرفه الصحابه، ذکر مناقب عباد بن الصامت، ج ۳، ص ۴۰۲. ح ۵۵۳۰، ۱۱۲۸.

دیدگاه پیامبر اسلام و صحابه درباره معاویه

بایگهای مختلف از دیدگاه پیامبر اسلام

مقدمه

گاهی بعضی از اهل سنت با تعصب خاصی کلماتی را در مدح و ستایش معاویه منتشر می کنند که جای بسی تعجب است؛ البته نباید گمان کرد که تمام اهل سنت از معاویه جانب داری کرده اند و یا می کنند؛ بلکه علمای بزرگ اهل سنت احادیثی را که بر مذمت معاویه دلالت دارد، در کتب خود نوشته اند و اگر آنان نیز مانند افراد متعصب و نادان، نمی خواستند حقایق به گوش مردم برسد، آنها را در کتابهای خود نمی آوردند.

در این مختصر، شخصیت معاویه را از زبان رسول خدا ﷺ و اصحاب آن حضرت بیان می کنیم تا خوانندگان گرامی، چهره او را بیش تر بشناسند.

دیدگاه پیامبر اسلام درباره معاویه

۱. پیامبر رحمت ﷺ معاویه را نفرین کرده، فرمودند: خداوند شکم او (معاویه) را سیر نکند.^(۱) نتیجه نفرین پیامبر ﷺ این بود که معاویه روزی

۱. عن ابن عباس، قال: ... قال النبي ﷺ: «أذهب وادع لي معاوية» قال فجئت فقلت: هو يأكل. قال ثم قال لي: «أذهب فادع لي معاوية» قال فجئت فقلت: هو يأكل. فقال ﷺ: «لا أشبع الله بطنه». صحیح مسلم، مسلم بن حجاج م ۲۶۱، ط دار احیاء التراث العربی، بیروت - کتاب البر - باب من لعنه النبی، ح ۲۶۰۴، ج ۲، ص ۲۰۱.

هفت بار غذا از گوشت و حلوا و میوه فراوان می خورد و می گفت: خسته شدم؛ اما سیر نشدم.^(۲) ۲. رسول اکرم ﷺ معاویه و پدرش را دید که یکی سوار است و دیگری پیاده، پس فرمود: خداوند آن دو نفر سواره و پیاده را لعنت کند.^(۳)

۳. عایشه (همسر پیامبر خدا ﷺ) می گوید: رسول خدا ﷺ فرمودند: گروهی در محل مرج عذراء کشته می شوند که خداوند و اهل آسمان به خاطر شهادت آنها غضب می کند. (حجر بن عدی و یارانش در آنجا به دست گروه معاویه و به دستور او به شهادت رسیدند).^(۴)

۲. .... كان يأكل في اليوم سبع مرات يجرء بقصة فيها لحم كثير وبصل، فيأكل منها ويأكل في اليوم سبع أكالات بلحم، ومن الحلوى والفاكهة شيئاً كثيراً ويقول والله ما أشبع... البداية والنهاية، إسماعيل بن كثير، م ۷۷۴، ط دار احیاء التراث العربی و مؤسسة التاريخ العربی، بیروت. حوادث سنة ستین، ترجمه معاویه، ج ۸، ص ۱۲۸.

۳. قال النبي ﷺ: لعن الله السائق والراكب. مجمع الزوائد و منبع الفوائد، علی بن ابی بکر الهیثمی، م ۸۰۷، ط دار الکتب العلمیة، بیروت - ۱۴۰۸. باب ما جاء في الصلح، ج ۷، ص ۲۴۷، تذكرة الخواص، سبط ابن الجوزی، م ۶۵۴، ط الشریف الرضی، قم، ۱۴۱۸. الباب الثامن، ص ۱۸۲، انساب الاشراف، احمد بن یحیی البلاذری، م ۲۷۹، ط دار الفکر، بیروت، ۱۴۲۰، معاوية بن ابی سفیان ج ۵، ص ۱۳۶.

۴. عن أبي الأسود قال: دخل معاوية على عايشة فقالت: ما حملك على قتل أهل عذراء حجر و أصحابه؟ فقال: يا أم المؤمنين! إنني رأيت قتلهم صلاحاً للأمة وبقاؤهم فساداً للأمة، فقالت: سمعت رسول الله ﷺ يقول: سيقتل بعذراء ناس يغضب الله لهم وأهل السماء. (کنز العمال، علی المتقی بن حسام، م ۹۷۵، مؤسسة الرسالة، بیروت، ۱۴۰۵. باب في فضائل الصحابة، معاوية، ج ۱۳، ص ۵۸۷. حدیث ۳۷۵۰۹).

۴. شداد بن اوس (صحابی پیامبر ﷺ) بر معاویه داخل شد، در حالی که او و عمرو بن عاص کنار هم نشسته بودند. شداد در بین آن دو نشست و گفت: آیا می‌دانید چه چیزی باعث شد که من در بین شما نشستم؟ به جهت آنکه از پیامبر خدا ﷺ شنیدم که می‌فرمود: «هرگاه این دو را با هم مشاهده کردید، آنها را جدا کنید؛ زیرا آنها جمع نمی‌شوند، مگر بر نیرنگ.» لذا من دوست داشتم بین شما دو نفر جدایی بیاندازم! (۵)

۵. رسول اکرم ﷺ به عمار بن یاسر فرمود: تو بر جهاد حریصی و اهل بهشتی و تو را گروه باغی (ظالم) می‌کشند. (عمار در صفین توسط گروه معاویه کشته شد). (۶)

۶. از ابی سعید خدری و عبدالله بن مسعود و دیگران نقل شده است: پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: «هرگاه معاویه بن ابی سفیان را دیدید که از منبر من

۵. عن شداد بن اوس: .... إني سمعت رسول الله ﷺ يقول: «إذا رأيتموهما جميعاً ففرقوا بينهما» فوالله ما اجتمعا إلا على غدره فأحببت أن أفرق بينهما. مجمع الزوائد و منبع الفوائد، علی بن ابی بکر الهیثمی، م ۸۰۷، ط دار الکتب العلمیة، بیروت - ۱۴۰۸. باب ما جاء فی الصلح، ج ۷، ص ۲۴۷.

۶. عن عبد الله بن الحرث أن عمرو بن العاص قال لمعاوية: يا أمير المؤمنين أما سمعت رسول الله ﷺ يقول، حين كان بنا بيني المسجد، لعمار: «إنك حريص على الجهاد وإنك لمن أهل الجنة ولتقتلك الفئة الباغية». قال: بلى، فلم قتلتموه. مجمع الزوائد و منبع الفوائد، علی بن ابی بکر الهیثمی، م ۸۰۷، ط دار الکتب العلمیة، بیروت - ۱۴۰۸، کتاب المناقب، باب فی فضل عمار بن یاسر، ج ۹، ص ۲۹۷.

بالا رفته و خطبه می‌خواند، او را بکشید!» (۷) و در خبری دیگر از ابو سعید خدری آمده است: مردی از انصار اراده قتل معاویه را نمود. به او گفتیم: در عهد خلافت عمر شمشیرت را حمایل مکن تا اینکه برای او بنویسیم (اذن و اجازه قتل معاویه را بگیریم)! آن مرد انصاری گفت: همانا از رسول الله ﷺ شنیدم که می‌فرمود: «إذا رأيتم معاوية يخطب على الأعواد فاقتلوه».

ابی سعید گفت: ما نیز این فرمایش را شنیده‌ایم؛ ولی انجام نخواهیم داد تا اینکه به عمر بنویسیم، سپس برای او نوشتند؛ و لکن جوابی نیامد تا اینکه عمر مرد. (۸)

دیدگاه صحابه پیامبر ﷺ درباره معاویه

۱. پس از کشته شدن محمد بن ابی بکر به دستور معاویه، عایشه ناله شدیدی سر داد و بعد از هر نماز

۷. عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله ﷺ: «إذا رأيتم معاوية بن أبي سفيان يخطب على المنبر فاضربوا عنقه». انساب الاشراف، احمد بن يحيى البلاذري، م ۲۷۹، ط دار الفكر، بيروت، ۱۴۲۰. معاوية بن أبي سفيان، ج ۵، ص ۱۳۶ و ۱۳۷، تهذيب التهذيب، احمد بن علي (ابن حجر العسقلاني)، م ۸۵۲، ط دار الکتب العلمیة، بیروت، ۱۴۱۵، ترجمة، عباد بن يعقوب، ج ۵، ص ۹۸ ح، ۳۲۶ و ترجمة علی بن زید التمیمی، ج ۷، ص ۲۷۶ ح، ۴۹۰۵.

۸. عن أبي سعيد الخدري أن رجلاً من الأنصار أراد قتل معاوية، فقلنا له: لا تسل سيف في عهد عمر حتى تكتب إليه، قال: إني سمعت رسول الله ﷺ: «إذا رأيتم معاوية يخطب على الأعواد فاقتلوه» قال: «ونحن قد سمعناه ولكن لا نفعل حتى نكتب إلى عمر. فكتبوا إليه فلم يأتهم جواب الكتاب حتى مات. انساب الاشراف، احمد بن يحيى البلاذري، م ۲۷۹، ط دار الفكر، بيروت، ۱۴۲۰، معاوية بن ابی سفیان، ج ۵، ص ۱۳۶.

بر معاویه و عمرو بن العاص نفرین می‌کرد. (۹) ۲. امام حسن ﷺ درباره معاویه فرمود: مسلمانان می‌دانند تو کجا به دنیا آمده‌ای (یعنی در غیر بستر پدرت). (۱۰)

۳. عمر بن خطاب گفت: خلافت حق اهل بدر و احد و سپس حق پیشگامان اسلام است و طلقاء؛ یعنی آزادشدگان پیامبر ﷺ در مکه و فرزندان‌شان (مثل ابوسفیان و معاویه) در خلافت حقی ندارند. (۱۱)

۴. عبد الرحمن بن غنم (صحابی) گفت: معاویه در شورا چه حقی دارد؟ او از طلقاء است که برای آنها خلافت جایز نیست. او و پدرش از رؤسای

۹. فلما بلغ ذلك عائشة جزعت عليه جزعاً شديداً وقتت في دبر الصلوة تدعو على معاوية و عمرو. الكامل في التاريخ، ابن الاثير، ط دار صادر، بيروت. حوادث سنة ۳۸، ذكر ملك عمرو بن العاص ج ۳، ص ۳۵۷.

۱۰. و قال حسن بن علي رضي الله عنهما: ... وقد علمت المسلمين الذي ولدت عليه... تذكرة الخواص، سبط ابن الجوزي، الباب الثامن، ص ۱۸۳.

۱۱. عن عمر أنه قال: هذا الأمر في أهل بدر ما بقي منهم أحد ثم في أهل أحد ما بقي منهم أحد ثم في كذا وكذا وليس فيها طليق ولا لولد طليق ولا لمتسلمة الفتح شيء. أسد الغابة في معرفة الصحابة، ابن الاثير، ط دار احياء التراث العربي، بيروت، ترجمة معاوية بن صخر، ج ۳۸۷/۴ وقال عمر لأهل الشورى: ... وأن هذا الأمر لا يصلح للطلاق ولا لأبناء الطلقاء. الاصابة في تمييز الصحابة، احمد بن علي (ابن حجر)، م ۸۵۲، دار الکتب العلمیة، بیروت. ترجمة ۴۶۶۲، عبد الله بن أبي ربيعة، ج ۴، ص ۶۵.

احزاب هستند. (۱۲)

۵. جویریة بن اسماء گوید: بزرگان مدینه می‌گفتند: معاویه در وقت مرگ به پسرش یزید گفت: مردم مدینه روزی با تو وارد جنگ می‌شوند. مسلم بن عقبه را به جان آنها بیانداز که من خیرخواهی او را شناختم. (۱۳) (همین مسلم بن عقبه و لشکرش در واقعه حرّه هزاران صحابی و تابعی را کشتند و به هزاران زن و دختر مسلمان در مدینه تجاوز کردند و صدها فرزند نامشروع از آنها به دنیا آمد) (۱۴) این هم نتیجه وصیت معاویه! ۶. زمانی که قیس بن سعد عباده (صحابی) را وادار به بیعت با معاویه کردند، رو به معاویه گفت: تو ای معاویه! بتی از بتهای زمان جاهلیت می‌باشی که با اکراه و اجبار وارد اسلام شدی و به میل خود

۱۲. قال عبد الرحمن بن غنم: وأی مدخل لمعاوية فی الشوری؟ وهو من الطلقاء الذين لا تجوز لهم الخلافة وهو وأبوه من رؤس الأحزاب. الاستیعاب فی معرفة الاصحاب، ط دار الجیل، بیروت،

۱۴۱۲. ترجمة عبد الرحمن بن غنم، ج ۲، ص ۸۵۰ ح، ۱۴۴۹ ۱۳. أخرج ابن أبي خيثمة بسند صحيح الى جویریة بن اسماء: سمعت أشياخ أهل مدينة يتحدثون أن معاوية (رض) لما احتضر دعا یزید، فقال له: إن لك من أهل مدينة يوماً، فإن فعلوا فارمهم بمسلم ابن عقبة فإني عرفت نصيحتة.

وفاء الوفاء بأخبار دار المصطفى، علی بن أحمد، م ۹۱۱، ط دار احیاء التراث العربی، بیروت. الفصل الخمس عشر، فیما ذکر من وقوع ما أخبر به ﷺ ج ۱، ص ۱۳۰ و ۱۳۲.

۱۴. و أباح مسلم المدينة ثلاثة أيام يقتلون و يأخذون المتاع و یبعثون بالاماء و یفعلون ما لا یحبّه الله... انساب الاشراف، احمد بن يحيى البلاذري، م ۲۷۹، ط دار الفكر، بيروت، ۱۴۲۰، خبر يوم الحرة، ج ۵، ص ۳۴۵.